

POSTANOWIENIE

Dnia 4 kwietnia 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący)

SSN Dariusz Dończyk (sprawozdawca)

SSN Irena Gromska-Szuster

w sprawie z powództwa Zarządu Spółdzielni Mieszkaniowej im. [...]

w W. w osobach J. R. i T. M.

przeciwko Spółdzielni Mieszkaniowej im. [...] z siedzibą w W.

o uchylenie uchwał,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 4 kwietnia 2012 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od postanowienia Sądu Apelacyjnego

z dnia 29 grudnia 2010 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie, pozostawiając
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego
Sądowi Apelacyjnemu.**

Uzasadnienie

Zarząd Spółdzielni Mieszkaniowej im.[...] – w osobach J. R. i T. M. – wniosk o uchylenie wszystkich uchwał podjętych przez Walne Zgromadzenie Członków Spółdzielni Mieszkaniowej im. [...] w dniu 11 czerwca 2007 r.

Wyrokiem z dnia 19 lutego 2010 r., Sąd Okręgowy uchylił uchwałę nr 1 Walnego Zgromadzenia Członków Spółdzielni im. [...] w W. z dnia 11 czerwca 2007 r. dotyczącą uznania za nieskuteczną uchwały Rady Nadzorczej z dnia 9 i 10 maja 2007 r. oraz uznania za bezzasadne odwołania z zarządu Spółdzielni T. M. i W. S., a w pozostałej części powództwo oddalił. Sąd ustalił, że na posiedzeniu Rady Nadzorczej pozwanej Spółdzielni w dniu 9 maja 2007 r., uchwałą nr 1/2007, z zarządu Spółdzielni zostały odwołane T. M. i W. S. Trzeci członek zarządu E. J. złożyła rezygnację z pełnionej funkcji w dniu 10 maja 2007 r. Rada Nadzorcza tą samą uchwałą powołała do składu zarządu spółdzielni T. M. i czasowo delegowała członka Rady Nadzorczej – J. R. W dniu 10 maja 2007 r. Rada Nadzorcza podjęła uchwałę nr 3/2007, w której postanowiła, że odwołanie dotychczasowych członków zarządu i powołanie nowych następuje z dniem 10 maja 2007 r. Tą samą uchwałą powołano J. R. na prezesa pozwanej Spółdzielni. W. S. i T. M. złożyły odwołanie od uchwały Rady Nadzorczej do Walnego Zgromadzenia Członków. W dniu 11 czerwca 2007 r. na Walnym Zgromadzeniu Członków podjętych zostało szereg uchwał, w tym uchwała dotycząca uznania za nieskuteczne uchwał Rady Nadzorczej z dnia 9 maja i 10 maja 2007 r. oraz uznania za bezzasadne odwołania z zarządu Spółdzielni T. M. i W. S. Na Walnym Zgromadzeniu Członków wybrano również nowych członków Rady Nadzorczej w osobach A. W., T. L., T. S., N. W. i M. R. Rada Nadzorcza w dniu 14 czerwca 2007 r. powołała na członków zarządu W. S., T. M. i E. J. Na wniosek T. M. i W. S., postanowieniem z dnia 25 listopada 2007 r., zostali wykreśleni w Krajowym Rejestrze Sądowym z członków zarządu T. M. i J. R., którzy na powyższy wpis złożyli skargę wraz z wnioskiem o zawieszenie postępowania rejestrowego. Postanowieniem z dnia 15 stycznia 2008 r., Sąd rejestrowy zawiesił postępowanie w sprawie do czasu prawomocnego zakończenia sprawy. Pomimo nieprawomocnego wpisu, aktualnie w Krajowym Rejestrze Sądowym, uwidocznieni są jako członkowie zarządu W. S.,

T. M. i E. J. oraz członkowie Rady Nadzorczej w składzie wybranym na Walnym Zgromadzeniu Członków w dniu 11 czerwca 2007 r. W dniu 12 lutego 2008 r. Rada Nadzorcza, wybrana na zebraniu w dniu 11 czerwca 2007 r., odwołała J. R. z członkostwa w pozwanej Spółdzielni. Wykluczenie nie jest prawomocne.

Zgodnie z art. 42 § 4 ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (jedn. tekst: Dz.U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 ze zm., dalej: „prawo spółdzielcze”), legitymacja do wytoczenia powództwa o uchylenie uchwały walnego zgromadzenia przysługuje zarządowi spółdzielni. W dacie wytoczenia powództwa, tj. 13 lipca 2007 r. istniała już nowa uchwała Rady Nadzorczej, wybranej w dniu 11 czerwca 2007 r., o powołaniu z dniem 14 czerwca na członków zarządu T. M. i W. S. Zebranie, które odbyło się w dniu 11 czerwca 2007 r., było, w ocenie Sądu Okręgowego, Walnym Zebraniem Członków pozwanej Spółdzielni Mieszkaniowej. Uchyleniu podlegała jedynie uchwała, którą Walne Zgromadzenie Członków uznało, że decyzje Rady Nadzorczej z dnia 9 maja i 10 maja 2007 r. w sprawie odwołania ze składu zarządu T. M. i W. S. i powołaniu do zarządu T. M. i J. R. były bezzasadne i ze względu na poważne uchybienia formalne są nieskuteczne. Zgodnie bowiem z § 52 pkt 5 statutu pozwanej, odwołanie od rady nadzorczej odwołującej z funkcji członków zarządu spółdzielni powinno być złożone do sądu, a nie do walnego zgromadzenia. Walne Zgromadzenie pozwanej mogło, w sprawach należących do kompetencji innych organów, podjąć uchwałę wyłącznie o charakterze opinii, postulatów czy też zaleceń. Uchwała ta nie mogła zatem stać się podstawą wykreślenia z Krajowego Rejestru Sądowego J. R. i T. M. i należało ją wyeliminować z obrotu. Skoro zatem uchwała Walnego Zgromadzenia Członków z dnia 11 czerwca 2007 r. w sprawie odwołania T. M. i W. S., mająca jedynie moc opinii, nie niwelowała skutków odwołania tych osób, to powołanie ich przez nowo wybraną Radę Nadzorczą w dniu 14 czerwca 2007 r. nie mogło być prawnie skuteczne. Nie można bowiem powołać nowych członków zarządu bez wcześniejszego odwołania zarządu powołanego uchwałą Rady Nadzorczej z dnia 9 maja 2007 r. ze skutkiem na dzień 10 maja 2007 r.

Na skutek apelacji pozwanej, wniesionej od wyroku Sądu pierwszej instancji w części uchylającej uchwałę Walnego Zgromadzenia Członków, Sąd Apelacyjny, postanowieniem z dnia 29 grudnia 2010 r., uchylił zaskarżony wyrok w zakresie

rozstrzygnięcia zwartego w punkcie pierwszym i w tym zakresie odrzucił pozew. W ocenie tego Sądu, art. 42 § 4 prawa spółdzielczego wprowadza nie tylko szczególną legitymację procesową dla zarządu jako organu osoby prawnej, ale również szczególną zdolność sądową umożliwiającą występowanie tego organu w procesie w charakterze strony. Jego zastosowanie wymaga spełnienia dwóch przesłanek. Pierwszą z nich jest zaskarżenie uchwały walnego zgromadzenia spółdzielni, a drugą, wystąpienie z powództwem przez zarząd jako organ spółdzielni. Warunek ten jest spełniony, gdy po stronie powodowej występuje organ o składzie zgodnym z aktualną na datę wniesienia powództwa uchwałą konstituującą ten zarząd pod względem formalnym. W sytuacji, gdy powodowie kwestionują uchwałę odwołującą ich z funkcji członków zarządu, a więc skład zarządu jest właśnie istotą sporu, osoby te powinny wytoczyć powództwo jako osoby fizyczne - członkowie spółdzielni. Wówczas po stronie pozwanej występuje spółdzielnia reprezentowana przez zarząd w składzie zgodnym z kwestionowaną uchwałą. Artykuł 42 § 4 prawa spółdzielczego nie przewiduje możliwości wystąpienia z powództwem o uchylenie uchwały przez zarząd, który formalnie funkcji tej nie pełni, a dopiero w wyniku orzeczenia sądu może okazać się, że powodowie w dalszym ciągu są członkami zarządu, bowiem nie przewiduje udziału w takiej sprawie dwóch zarządów (rzekomego i rzeczywistego). Według art. 42 § 5 prawa spółdzielczego, w sytuacji, gdy zarząd jest stroną powodową spółdzielnię reprezentuje pełnomocnik ustanowiony przez radę nadzorczą, a spółdzielnię, w której nie powołuje się rady nadzorczej, pełnomocnik ustanowiony przez walne zgromadzenie. Zajęte stanowisko potwierdza także art. 42 § 9 w zw. z art. 24 § 10 pkt 4 prawa spółdzielczego. Zgodnie z drugim z wymienionych przepisów, wykluczenie albo wykreślenie członka spółdzielni staje się skuteczne dopiero z chwilą prawomocnego oddalenia przez sąd powództwa o uchylenie uchwały rady nadzorczej albo walnego zgromadzenia. A contrario, inne uchwały odnoszą od razu skutek, a tracą one moc dopiero z chwilą ich uchylenia prawomocnym orzeczeniem sądu (art. 42 § 1 w zw. z art. 42 § 9 prawa spółdzielczego). Dopiero zatem uchylenie przez sąd prawomocnym wyrokiem zaskarżonej uchwały dotyczącej składu zarządu dałoby powodom uprawnienie do występowania w charakterze organu spółdzielni. Z tych względów Sąd Apelacyjny

uznał, że w sprawie nie zachodzi sytuacja określona w art. 42 § 4 zdanie drugie prawa spółdzielczego uzasadniająca przyznanie rzekomemu (w chwili wytoczenia powództwa) zarządowi zdolności sądowej, co uzasadniało odrzucenie pozwu na podstawie art. 199 § 2 k.p.c.

Od powyższego postanowienia skargę kasacyjną wniosła strona powodowa, która zaskarżyła je w całości. W ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. zarzuciła naruszenie art. 42 § 4 i 9, art. 50 § 1 i 3, art. 24 § 10 pkt 4 prawa spółdzielczego, natomiast w ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. zarzuciła naruszenie art. 42 § 5 prawa spółdzielczego w zw. z art. 174 § 1 pkt 2 k.p.c. i art. 379 pkt 2 k.p.c. Skarżący wniósł o „zmianę zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W piśmie procesowym z dnia 28 kwietnia 2011 r., stanowiącym uzupełnienie uzasadnienia skargi kasacyjnej, strona powodowa podniosła dodatkowo zarzut nieważności postępowania przed Sądem drugiej instancji na skutek rozpoznania sprawy przez Sąd Apelacyjny na posiedzeniu niejawnym co doprowadziło do pozbawienia strony powodowej prawa do obrony (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Wbrew stanowisku skarżącej, postępowanie przed Sądem Apelacyjnym nie było dotknięte nieważnością. Jak bowiem stanowi art. 374 k.p.c., sąd drugiej instancji może rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym w razie nieważności postępowania. Okoliczności uzasadniające stanowisko Sądu Apelacyjnego o braku zdolności sądowej strony powodowej, co było podstawą stwierdzenia nieważności postępowania przed Sądem Okręgowym, były – abstrahując od oceny merytorycznej zasadności stanowiska Sądu drugiej instancji – bezsporne albo wynikały z dowodów w postaci dokumentów, które zostały przeprowadzone przed Sądem pierwszej instancji, a więc znanym stronom, co do znaczenia których dla rozstrzygnięcia sprawy strony mogły wypowiedzieć się zarówno przed Sądem Okręgowym, jak również w apelacji oraz pisemnej odpowiedzi na apelację. Zarzut braku legitymacji czynnej strony powodowej był podnoszony przez pozwaną już w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji, nie była więc to kwestia prawna, której wzięcie pod uwagę przez Sąd Apelacyjny na posiedzeniu

niejawnym, mogło zaskoczyć stronę powodową, a tym samym pozbawić jej prawa do obrony (art. 379 pkt 5 k.p.c.).

Bezzasadny jest zarzut naruszenia art. 174 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 42 § 5 prawa spółdzielczego. Stanowisko skarżącego dotyczące tego zarzutu nie jest w pełni jasne, gdyż w skardze kasacyjnej nie określono ściśle na czym polegało naruszenie tych przepisów, o czym można wnioskować jedynie z uzasadnienia skargi kasacyjnej. Niewątpliwie zarzut ten strona powodowa wiązała z przyjęciem przez Sądy obu instancji możliwości reprezentowania pozwanej Spółdzielni przez Radę Nadzorczą w składzie osobowym wybranym na Walnym Zgromadzeniu Członków w dniu 11 czerwca 2007 r., mimo nieprzedstawienia w postępowaniu uchwały o powołaniu nowych członków Rady Nadzorczej oraz nieuwzględnienia faktu wadliwego zwołania Walnego Zgromadzenia Członków (przez osoby odwołane z zarządu), co – zdaniem skarżącego – powodowało, że uchwały, w tym o powołaniu Rady Nadzorczej, w ogóle nie zostały podjęte albo są bezwzględnie nieważne. Odnosząc się do powyższego, stanowisko strony powodowej jest wewnętrznie sprzeczne. Jeżeli bowiem założyć, zgodnie ze stanowiskiem skarżącego, że uchwały w dniu 11 czerwca 2007 r. nie zostały w ogóle podjęte, to w odniesieniu do nich aktualne byłoby jedynie powództwo o stwierdzenie ich nieistnienia, ewentualnie, w razie ich podjęcia, ale z naruszeniem przepisów ustawy, powództwo o stwierdzenie ich nieważności (por. art. 42 § 9 oraz § 2 prawa spółdzielczego). Wniesienie powództwa o uchylenie uchwały zakłada więc, że strona powodowa akceptuje, iż zaskarżone uchwały zostały podjęte (istnieją), a ponadto nie są dotknięte sankcją bezwzględnej nieważności. Dopiero zaś prawomocne uwzględnienie powództwa o uchylenie uchwały – o czym będzie mowa dalej – powoduje skutek *ex nunc* polegający na uchyleniu skutków prawnych tej uchwały. Niezależnie od powyższego, w postępowaniu kasacyjnym nie podlegają weryfikacji ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd odwoławczy, którymi Sąd Najwyższy jest związany (por. art. 398³ § 3 k.p.c. oraz art. 398³ § 2 k.p.c.). Sąd Okręgowy natomiast ustalił, czego Sąd Apelacyjny nie zakwestionował, iż podczas Walnego Zgromadzenia Członków pozwanej Spółdzielni w dniu 11 czerwca 2007 r. wybrano nowych członków Rady Nadzorczej. Powództwo wniesione w sprawie, które obejmowało

także żądanie uchylenia uchwały Walnego Zgromadzenia Członków z dnia 11 czerwca 2007 r. w przedmiocie wyboru nowych członków Rady Nadzorczej, zostało jednak prawomocnie oddalone wyrokiem Sądu Okręgowego. Orzeczeniem tym – przesądzającym, że uchwała ta nie jest dotknięta sankcją nieważności względnej - zgodnie z art. 365 § 1 k.p.c., był związany Sąd Apelacyjny, jak również inne sądy. Z tych względów zarzut naruszenia art. 174 § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 42 § 5 prawa spółdzielczego nie był uzasadniony.

Bezzasadny był także zarzut naruszenia art. 50 § 1 i 3 prawa spółdzielczego. Art. 50 § 1 dotyczy możliwości zawieszenia przez radę nadzorczą członka zarządu wybranego przez walne zgromadzenie, a art. 50 § 3 obowiązku niezwłocznego powiadomienia członka zawieszonego w formie pisemnej o zawieszeniu. Art. 50 prawa spółdzielczego nie dotyczy więc decyzji organów spółdzielni dotyczących odwołania członka zarządu, jak również nie odnosi się do uchwał podejmowanych w tym przedmiocie przez walne zgromadzenie członków.

Wbrew stanowisku strony skarżącej, prawidłowe jest stanowisko Sądu Apelacyjnego dotyczące wykładni art. 42 § 4 i 9 oraz art. 24 § 10 pkt 4 prawa spółdzielczego. W szczególności trafnie przyjął Sąd drugiej instancji, że hipoteza art. 42 § 4 prawa spółdzielczego obejmuje jedynie taką sytuację, gdy powództwo o uchylenie uchwały walnego zgromadzenia wytacza aktualny, w chwili wytoczenia powództwa, zarząd spółdzielni. Uchwała walnego zgromadzenia członków, zaskarżona powództwem o jej uchylenie, jest dotknięta – jeżeli powództwo jest zasadne - jedynie sankcją nieważności względnej, co oznacza, że zaskarżona uchwała wywołuje skutki prawne z niej wynikające do czasu jej uchylenia prawomocnym wyrokiem (por. uzasadnienia: wyroku Sądu Najwyższego z dnia 17 września 1993 r., II CRN 96/93, OSNC 1994, nr 9, poz. 180 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 14 kwietnia 2003 r., I CZ 17/03, OSNC 2004, nr 9, poz. 137). Wyjątkiem od tego, jak prawidłowo wskazał Sąd Apelacyjny, jest jedynie sytuacja przewidziana w art. 24 § 10 pkt 4 prawa spółdzielczego, która dotyczy uchwały w sprawie wykluczenia albo wykreślenia członka spółdzielni, która staje się skuteczna dopiero z chwilą prawomocnego oddalenia przez sąd powództwa o uchylenie uchwały rady nadzorczej albo walnego zgromadzenia. W konsekwencji, jeżeli uchwała walnego zgromadzenia

członków spółdzielni dotyczy odwołania określonych osób z funkcji członków zarządu, zarząd spółdzielni w składzie osobowym przed podjęciem tej uchwały nie posiada legitymacji do wytoczenia powództwa o uchylenie tej uchwały na podstawie art. 42 § 4 prawa spółdzielczego, a tym samym nie posiada szczególnej zdolności sądowej wynikającej z tego przepisu (por. podobną sytuację w zakresie legitymacji do wytoczenia powództwa o stwierdzenie nieważności uchwały wspólników sprzecznej z ustawą, na podstawie art. 252 § 1 w zw. z art. 250 pkt 1 k.s.h., przez osobę odwołaną ze składu organu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, która była przedmiotem wielokrotnych wypowiedzi Sądu Najwyższego, w tym w uchwale siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 1 marca 2007 r., III CZP 94/06, OSNC 2007, nr 7-8, poz. 95).

Przyjęcie – na podstawie wyżej wyrażonej oceny prawnej – że strona powodowa nie posiadała zdolności sądowej, gdyż nie była zarządem, o którym mowa w art. 42 § 4 prawa spółdzielczego, byłoby uzasadnione wówczas, gdyby zaskarżona uchwała nr 1 Walnego Zgromadzenia Członków z dnia 11 czerwca 2007 r. miała wpływ (choćby poprzez odpowiednie odniesienie się do uchwał Rady Nadzorczej) na skład osobowy zarządu pozwanej, w szczególności na powołanie bądź odwołanie do tego organu J. R. i T. M. Z tego względu należy zwrócić uwagę na konieczność dokonania wykładni treści zaskarżonej uchwały, czego zaniechał Sąd Apelacyjny. Zaskarżona uchwała nie dotyczy bowiem bezpośrednio odwołania J. R. i T. M. z funkcji członków zarządu pozwanej Spółdzielni, lecz do tej kwestii odnosi się jedynie pośrednio poprzez uchwały Rady Nadzorczej podjęte w dniach 9 i 10 maja 2007 r., stanowiąc, że uchwały te „zostały podjęte z naruszeniem zasad obowiązującego Regulaminu Rady Nadzorczej”, „zostały podjęte z naruszeniem prawa, są więc nieskuteczne” oraz że odwołanie W. S. i T. M. z pełnionych funkcji „było bezzasadne”. Wymaga więc ustalenia poprzez interpretację zaskarżonej uchwały, czy rozstrzyga ona w sposób stanowczy o składzie osobowym zarządu, w szczególności o powołaniu bądź odwołaniu J. R. i T. M. z funkcji członków zarządu oraz odpowiednio o powołaniu i odwołaniu W. S. i T. M., czy też zawiera jedynie ocenę podjętych w tym przedmiocie uchwał Rady Nadzorczej. Wątpliwości, jakie skutki wywołała uchwała Zgromadzenia Członków Spółdzielni, mieli sami spółdzielcy, skoro nowo wybrana Rada Nadzorcza w dniu 14

czerwca 2007 r., mimo uchwały nr 1 Walnego Zgromadzenia Członków pozwanej Spółdzielni, podjęła uchwałę o powołaniu na członków zarządu tych samych osób, które wcześniej zostały odwołane uchwałami tej Rady z dnia 9 i 10 maja 2007 r. Konieczność dokonania interpretacji uchwały, we wskazanym wyżej zakresie, wiąże się także ze stanowiskiem Sądu Okręgowego, który przyjął, że skoro zaskarżona uchwała została podjęta z przekroczeniem uprawnień statutowych Walnego Zgromadzenia, to tym samym uchwała ta mogła być traktowana jedynie jako wyrażenie opinii bądź stanowiska w określonej sprawie przez najwyższy organ spółdzielczy. Innymi słowy, taki pogląd Sądu pierwszej instancji, do którego nie odniósł się Sąd odwoławczy, oznaczał, że zaskarżona uchwała nie miała charakteru stanowczego, a w konsekwencji, także bez prawomocnego orzeczenia uchylającego tę uchwałę, nie powodowała skutku w postaci odwołania J. R. i T. M. z funkcji członków zarządu pozwanej spółdzielni. Za przedwczesne więc należało uznać stanowcze stanowisko Sądu Apelacyjnego, że swoją legitymację do wytoczenia powództwa strona powodowa czerpała z antycypowania przyszłego skutku prawomocnego orzeczenia, jakie miało zapaść w wyniku uwzględnienia wniesionego powództwa. Uwzględniając powyższe nie można było skutecznie odeprzeć zarzutu naruszenia art. 42 § 4 prawa spółdzielczego oraz art. 379 pkt 2 k.p.c.

Z tych względów, Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c. oraz art. 108 § 2 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.